

Nr 487.

Godkänd av första kammaren den 29 november 1944.

Godkänd av andra kammaren den 29 november 1944.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl., jämte i ämnet väckta motioner.

(Statsutskottets utlåtande nr 240.)

Till Konungen.

I propositionen nr 296 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 20 oktober 1944, föreslagit riksdagen att

dels medgiva, att provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1944/45 samt tillfälligt barntillägg må i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för finansdepartementet föreslagna grunder utgå till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t;

dels besluta, att utgifterna för provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg skola bestridas beträffande befattningshavare vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar från de medel, av vilka verkens utgifter i övrigt bestridas, samt beträffande andra befattningshavare från för ändamålet anvisat anslag;

dels till Provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 12 000 000 kronor;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad av departementschefen tillstyrkts förordna om gottgörelse i vissa fall åt befattningshavare för förlängning av väntetid för befordran.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet till behandling förehaft dels de likalydande motionerna I: 359 och II: 562, vari hemställts, att provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1944/45 samt tillfälligt barntillägg i överensstämmelse med av Kungl. Maj:t i propositionen nr 296 föreslagna grunder måtte utgå till statliga befattningshavare med akademisk utbildning, vilka för närvarande avlönas med arvode motsvarande högst löneklass 8 i civila avlöningsreglementet, dels de likalydande motionerna I: 360 och II: 563, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 296 måtte uttryckligt framhålla, att ett bifall till propositionen blott får — utan någon statsmakternas avsikt att rubba avlöningssystemens hittillsvarande differentiering — betraktas såsom en av krisen betingad tillfällig hjälp till förmån för de lägsta befattningshavarna, vilken hjälp på motsvarande sätt så fort sig göra låter skall komma även övriga statliga befattningshavare till godo, dels ock motionen II: 561,

vari hemställt, att årsbeloppen av det provisoriska lönetillägget måtte utgå med 120 kronor i löneklass 8 och 60 kronor i löneklass 9.

Såsom departementschefen framhållit har den restriktiva lönepolitik, som statsmakterna för de statsanställdas del under krisåren nödgats tillämpa i fråga om lönegradsplacering, inrättande av nya befattningar och allmän befördringsgång, icke kunnat undgå att i förening med den allmänna begränsningen av kompensationen för levnadskostnadsstegringen medföra kännbara verkningar för därav berörda löntagargrupper. Givetvis ha dessa varit särskilt framträdande för den lägst avlönade personalen. Redan vid krigets början nådde levnadskostnadsindex den punkt, då — enligt vad som förutsattes vid 1938 års löne reglering — en omreglering av lönerna borde ske. Ehuru en allmän omreglering i rådande läge måste skjutas på framtiden, är det enligt riksdagens mening angeläget att genom provisoriska åtgärder bereda de lägst avlönade sådana inkomstförbättringar, som te sig möjliga med hänsyn till förutsättningarna för den sen hösten 1942 genomförda pris- och lönestoppspolitik.

Det sagda innebär, att riksdagen helt ansluter sig till den uppfattning om utgångspunkterna för en löneförbättring i nuvarande läge, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts förslag. Genomförandet av ett sådant provisorium, varom här är fråga, beror icke i och för sig på något principiellt ställningstagande till frågan om avlöningssystemets hittillsvarande differentiering.

Den provisoriska löneförhöjningen för de lägre avlönade statsanställda bör alltså begränsas så, att den faller inom ramen för sådana lönejusteringar, som kunna genomföras utan att förutsättningarna för den allmänna stabiliseringspolitiken rubbas. Departementschefen har framhållit, att frågan, hur denna ram bör uppdragas för de statsanställdas del, icke kan bedömas efter fullt samma grunder som på den allmänna arbetsmarknaden. Detta beror delvis på det statliga lönesystemets utformning, som medför, att de statsanställda i de lägre lönegraderna i början av sin bana äro förhållandevis sämre ställda än arbetare på den allmänna arbetsmarknaden även om de skulle komma över dessa när de intjänat ålderstilläggen och nått slutlönen i respektive befattningar. Viktigare är emellertid, framhåller departementschefen, att arbetarna på den allmänna marknaden genom olika omständigheter under krigsåren erhållit en nominallöneökning, som överstiger den som samtidigt kommit statstjänstemännen till del.

Kungl. Maj:ts förslag innebär för de tolv lägsta löneklasserna (g—a samt 1—5) i det allmänna lönesystemet för civilförvaltningen ett lönetillägg av i genomsnitt ungefär 12 % av samtliga nu utgående löneförmåner. Beräknat för medeldyr ort medföra dessa tillägg, att reallönen praktiskt taget återföres till 1939 års nivå. För de tre närmast ovanför liggande löneklasserna föreslås en sjunkande skala för tilläggen, avpassad för ernående av en lämplig anslutning till den därovanför liggande löneskalan. Dessa lönetillägg ha i Kungl. Maj:ts förslag kompletterats med visst mindre engångsbelopp till befattningshavare med försörjningsskyldighet mot barn. Vid överläggningar med de berörda tjänstemannaorganisationerna ha dessa förklarat, att de med hänsyn till läget och de starka önskemålen att vinna en lösning av frågan redan vid den i höst sammanträdande riksdagen ansett sig böra godtaga det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget.

I motionen II: 561 föreslås vissa smärre jämkningar i Kungl. Maj:ts förslag, nämligen att lönetillägg skall utgå jämväl i löneklass 9 med ett belopp av 60

kronor, i samband varmed tillägget i löneklass 8 föreslagits höjt från 60 till 120 kronor.

Det är givet att frågan, hur stora löneförbättringar som nu från här angivna utgångspunkter kunna medgivas, kan bli föremål för olika bedömanden. I tjänstemännens egna led anses Kungl. Maj:ts förslag på många håll otillfredsställande. Med hänsyn till den ännu kvarstående ovissheten om den närmaste framtiden har riksdagen vid sina överväganden av frågan dock funnit sig böra i princip godtaga Kungl. Maj:ts förslag i fråga om lönetilläggs storlek.

Beträffande gränsområdet mellan de löneklasser, i vilka fullt tillägg utgår, och de, i vilka tillägg icke alls skall utgå — omfattande enligt Kungl. Maj:ts förslag löneklasserna 6—8, men enligt motionen II: 561 löneklasserna 6—9 — vill riksdagen framhålla, att en viss ojämnhet alltid måste uppkomma där gränsen skall dragas. Riksdagen har i nuvarande läge icke funnit sig böra frångå Kungl. Maj:ts förslag, men anser, att tilläggs avgränsning uppåt bör göras till föremål för förnyad prövning i samband med frågan om förlängning av tilläggsregleringens giltighetstid.

Befattningshavare med stadigvarande eller tillfällig anställning inom hithörande förvaltningsområden, vilka icke åtnjuta lön enligt av Kungl. Maj:t fastställd löneplan, stå i likhet med kollektivavtalsanställd personal utanför den reglering av löneställningen — med lön avvägd efter en viss gemensam grundnivå samt rörligt tillägg och kristillägg — som gäller för personal å löneplan. Departementschefen framhåller, att gemensamma hållpunkter också saknas för att beträffande de olika här avsedda personalgrupperna åvägabringa en allmän omprövning av lönenivån motsvarande den, som ligger till grund för förslaget om provisoriskt lönetillägg. Dessa personalgrupper kunna därför icke omfattas av den provisoriska lönetilläggsregleringen. Emellertid bör, fortsätter departementschefen, hinder icke möta för att i särskilda fall beträffande sådan personal inom ramen av tillgängliga medel företaga de jämkningar i löneställningen, som kunna finnas påkallade och förenliga med de allmänna riktlinjerna på löneområdet.

Riksdagen ansluter sig till vad departementschefen härutinnan anfört. Därvid förutsätter riksdagen, att medel skola vara tillgängliga för genomförande av de jämkningar, som i och för sig anses böra komma till stånd. Detta är också fallet beträffande de affärsdrivande verken och de större civila förvaltningarna, exempelvis fängvården, statens sinnessjukhus, tull- och lotsverken. I den mån emellertid medel för ändamålet skola tagas från av riksdagen maximerade anslagsposter och det skulle visa sig, att dessa icke giva tillgång därtill, förutsätter riksdagen, att framställningar göras till nästkommande riksdag om medgivande att med erforderliga belopp överskrida sådana poster.

Till här ifrågavarande kategori tjänstemän är att räkna de i motionerna I: 359 och II: 562 avsedda befattningshavare med akademisk utbildning, vilka för närvarande avlönas med arvode motsvarande högst löneklass 8 i civila avlöningsreglementet. Då emellertid frågan om reglering av arvoden med fixa belopp på de skäl departementschefen anfört icke lämpligen bör generellt lösas i förvarande sammanhang, är riksdagen icke heller beredd att nu taga ställning till dessa särskilda arvodesfrågor. Riksdagen förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t beaktar vad motionärerna anfört vid bedömande av frågan om jämkning i arvodesbeloppen.

Vidkommande kollektivavtalsanställd personal i statens tjänst vill riksdagen erinra om att man vid ett tidigare krisläge i vissa fall funnit sig föranlåten att under gällande avtalsperiod justera lönerna uppåt då avtalen haft längre löptid. Riksdagen förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på utgången av nu stundande avtalsuppgörelser med i statens tjänst anställda och beaktar frågan, i vad mån förutsättningarna för på längre sikt gällande avtal kunna anses väsentligt rubbade.

På de skäl departementschefen anfört har riksdagen beslutat, att de provisoriska lönetilläggen kombineras med engångsutbetalning av ett tillfälligt barn-tillägg enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Vad departementschefen anfört rörande provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barn-tillägg till militära beställningshavare föranleder ej erinran från riksdagens sida.

Kungl. Maj:t har jämväl framlagt förslag i fråga om kompensation för förlängd väntetid för extra ordinarie anställning i vissa fall, då avvikelser av särskilda skäl gjorts från eljest tillämplad fast befordringsgång. Förslaget avser i främsta rummet väntetiden för befordran till extra ordinarie stationskarl i lönegraden Eo 5 hos statens järnvägar. Sålunda föreslås bemyndigande för Kungl. Maj:t att lämna vederbörande befattningshavare gottgörelse för den skillnad mellan nettolön i extra ordinarie stationskarlsbefattning (löneklass 4) och lönen i aspirantanställning (löneklass 2), som belöper på det antal månader, varmed väntetiden i varje särskilt fall förlängts. Dessutom skall enligt förslaget med retroaktiv verkan företagas en omräkning av löneturen i den fortsatta anställningen, i den mån löneturen blivit påverkad av väntetidens förlängning. Därvid framkommande löneskillnad föreslås likaledes skola gottgöras. För den händelse det skulle kunna påvisas, att fullt jämförbara förhållanden äro för handen i andra under krisåren förekomna fall än det av Kungl. Maj:t nämnda, anses bemyndigandet böra gälla även för dessa fall.

Vad i detta avseende föreslagits har riksdagen bifallit. Riksdagen vill likväl framhålla, att vid befordran av kollektivavtalsansluten arbetare till extra ordinarie befattning bör i varje särskilt fall tagas i beaktande, huruvida och i vad mån den tidigare tjänstgöringen kan i nu nämnt hänseende likställas med tjänstgöring såsom aspirant eller extra tjänsteman. Riksdagen vill även understryka, att här ifrågavarande gottgörelser givetvis böra omfatta såväl löneskillnadsbelopp som därå belöpande rörligt tillägg och kristillägg.

Vad departementschefen i övrigt anfört har ej föranlett erinran från riksdagens sida. Beträffande retroaktivt utgående förmåner i form av provisoriskt lönetillägg och kompensation för förlängd väntetid förutsätter riksdagen därvid, att dessa förmåner skola tillkomma jämväl befattningshavare, som numera lämnat den tjänst, med vilken nämnda förmåner äro förbundna, kompensation för förlängd väntetid dock endast därest vederbörande icke lämnat statstjänst, därvid villkoret om fortsatt innehav av statstjänst synes böra anknytas till viss dag, förslagsvis den 1 december 1944.

Under åberopande av vad sålunda anförts får riksdagen anmäla, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

dels medgivit, att provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1944/45 samt tillfälligt barn-tillägg må i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 20 oktober 1944 föreslagna grunder utgå till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t,

dels beslutat, att utgifterna för provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barn-tillägg skola bestridas beträffande befattningshavare vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar från de medel, av vilka verkens utgifter i övrigt bestridas, samt beträffande andra befattningshavare från för ändamålet anvisat anslag,

dels till *Provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 under sjunde huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 12 000 000 kronor,

dels ock bemyndigat Kungl. Maj:t att i enlighet med vad riksdagen anfört förordna om gottgörelse i vissa fall åt befattningshavare för förlängning av väntetid för befordran.

Stockholm den 29 november 1944.

Med undersätlig vördnad.

Nr 488.

Godkänd av första kammaren den 29 november 1944.

Godkänd av andra kammaren den 29 november 1944.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av d e l s Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, femte huvudtiteln, punkten 1, d e l s o c k Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggpensioner och invalidunderstöd.

(Sammansatt stats- och andra lagutskotts utlåtande nr 3.)

Till Konungen.

I propositionen nr 288 har Eders Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (punkt 1 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 20 oktober 1944) föreslagit riksdagen att till Bidrag till provisorisk förstärkning av tilläggpensioner och invalidunderstöd å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 33 000 000 kronor.

Vidare har Eders Kungl. Maj:t genom en den 20 oktober 1944 dagtecknad proposition, nr 297, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggpensioner och invalidunderstöd.

I förevarande ämnen ha inom riksdagen väckts femton motioner.

Ovan berörda frågor ha behandlats av sammansatt stats- och andra lagutskott, som i ärendet avgivit utlåtande, nr 3, varav ett tryckt exemplar härvid fogas.